

Kader 3: 'Ausdruck' in de voordracht van teksten

In 1803 stelt Goethe regels op ten aanzien van de uitspraak van het Duits op het toneel "Regeln für Schauspieler". De regels bevatten allerlei aanwijzingen over hoe geciteerd en gedeclameerd dient te worden met daarbij passende bewegingen van het lichaam. Bij de paragraaf over de ritmische voordracht wordt het accent gelegd op een pathetische voordracht; op verhevenheid via de ritmiek waarbij elk woord met een zeker gewicht uitgesproken moet worden.

Wagner heeft grote bezwaren tegen deze geaffecteerdheid van voordracht en wil een meer natuurlijke toon in de voordracht.

In dezelfde periode is de opkomst van de burgerij en een groot-Duitse culturele gedachte; er wordt een toenemend belang gehecht aan een algemene correcte uitspraak van het Duits; het "Bühnendeutsch" wordt in zekere zin norm. Dit leidt ondermeer tot het boek "Deutsche Bühnenaussprache" uitgegeven in 1898 door Theodor Sieb. In dit boek staan fonetische aanwijzingen hoe woorden uitgesproken dienen te worden. Het is niet alleen bedoeld voor het toneel maar voor de uitspraak tijdens alle openbare gelegenheden: voor de politiek, de omgangstaal van de opgeleiden, voor de geestelijkheid, de scholen.

Aansluitend bij opvattingen van Richard Wagner, wil de zangpedagoog Julius Hey dat zangers niet alleen het Duits goed uitspreken maar ook teksten lyrisch-dramatisch moeten kunnen voordragen als voorbereiding op het zingen in opera's van Wagner. Het eerste deel van zijn Deutscher Gesangs-Unterricht (dat ook als studieboek door acteurs wordt gebruikt) is volledig aan deze declamatie gewijd.

Een lyrisch-dramatische voordracht houdt bij Hey in dat de volle toonomvang gebruikt wordt, dat affecten direct worden uitgedrukt, dat gemoedsbewegingen, plotselinge dramatische wendingen enz. spontaan geuit worden op een manier dat licht en schaduw hard naast elkaar staan.

Sporen van deze zeer expressieve voordrachtswijze zijn nog te terug vinden: bijvoorbeeld in een opname uit 1907 van het gedicht "Manche freilich" van Hofmannsthal in een voordracht door de dichter zelf en enkele opnamen van de zeer gevierde acteur Moissi. De voordracht van Moissi bespreekt Kafka uitgebreid in zijn dagboeken.